heeft hij gemeenschap met diezelfde menschheid, waartoe gij behoort en waaruit ge gesproten zijt. Zijn *lichaam* is en blijft dus de schakel, die de gemeenschap tusschen hem en ons menschelijk geslacht in het leven riep; en deze gemeenschap is u persoonlijk toegepast in uw wedergeboorte. Immers door zijn lichaam te laten verbreken heeft Christus gebroken met heel ons geslacht, om voorts een nieuwe menschheid op te richten met degenen, die gemeenschap erlangen zouden met zijn gebroken lichaam en zijn vergoten bloed.

In de vleeschwording ligt op zich zelf voor u nog niets zaligmakends; anders toch zou die zaligmakende kracht op *alle* menschen zonder onderscheid werken, daar hij onzer *aller* natuur aannam. Zaligmakend kan die gemeenschap dus eerst worden, zoo gij niet enkel gemeenschap hebt met zijn vleesch en bloed, maar zoo het in engeren zin een gemeenschap wordt met zijn *verbroken* lichaam en *vergoten* bloed. Die gemeenschap nu kan zonder voorafgaande wedergeboorte niet plaats vinden. Maar ligt die wedergeboorte achter en zijt ge alzoo ingelijfd in den engeren kring van het mystieke Lichaam des Heeren, dan bestaat er voor u metterdaad gemeenschap niet enkel met het vleesch en bloed van uw Heiland door de *vleeschwording;* maar nu ook in engeren zin, gemeenschap met zijn lichaam dat voor u *verbroken*, en met zijn bloed dat voor u *vergoten* werd. Gemeenschap door het geloof voor *uw bewustzijn*, maar ook gemeenschap in den wortel van uw wezen, doordien er een band gelegd is tusschen *uw* bestaan naar ziel en lichaam en het bestaan in ziel en lichaam van uw Heiland. En het is nu, op eene voor ons ganschelijk verborgene, bovennatuurlijke wijze, dat de Christus aan het heilig Avondmaal in dezen grond van uw wezen deze gemeenschap met zijn verbroken lichaam en zijn vergoten bloed versterkt; en alzoo uit dezen grond van uw wezen sterking doet toekomen ook aan uw geloof.

KUYPER.

„Ik bad dan en deed belijdenis."

Ik bad dan tot den Heere, mijnen God, en deed belijdenis. Dan. 9:4a.

De geloofskiem, die het God vaak belieft een kindeke in te planten, wast niet vanzelf op, en komt niet vanzelf tot bloei.

Denkt ge u, dat ge kort na uw geboorte door wilden geroofd en verre van uw vader en moeder, ja, zeer verre van Christus' kerk waart weggevoerd, zoo zou deze geloofskiem in u in het minst niet tot ontwikkeling zijn gekomen, ook al waart ge nu twintig of dertig jaar oud.

Zou die geloofskiem in u ontkiemen, wassen en opbloeien, dan moest ge in aanraking blijven met die kerk van Christus, die u doopte; dan moest ge bekend gemaakt met Gods heilig Woord; en moest ge aldus op uw »belijdenis" worden voorbereid.

Niet, dit verstaat ge toch, alsof die uitwendige toerusting, zonder meer ooit het geloof in u tot ontwikkeling kon brengen. o, Neen. Indien God de Heilige Geest niet inwendig die geloofskiem dijen en zwellen doet, en inwendig met goddelijke kracht sterkt en stevigt, zal alle uitwendig werk niets baten. Dan is het een zaaien op de steenrots, en een ploegen op rotsen, en alle arbeid is ijdel.

En gelijk in de natuur de zorge van den landman met de koestering der zon moet saamwerken, om het koren op den akker te doen rijpen, zoo ook moet in uw ziel de innerlijke bewerking des Heiligen Geestes saamvallen met de uitwendige voorbereiding, zal het werkelijk bij u tot een waarachtige »belijdenis" komen.

Niet, dat Gods almacht hieraan gebonden is. Een jong wicht, dat vroeg wegsterft, kan daarom nog zeer wel zalig worden, al heeft het nooit iets van Gods Woord vernomen. Daar heeft de Heere dan andere wegen voor, om zulk een kindeke uit het eerst onbewuste leven tot de zalige aanschouwing van zijn Heiland te brengen. Des Heeren arm is nooit verkort.

Maar voor ons, die op aarde tot ouderen leeftijd opgroeien, heeft het Hem nu eenmaal beliefd dezen vasten regel te stellen:

Inwendig Geesteswerk en uitwendige voorbereiding moet saamtreffen.

Voorbereiding dus, om publiek belijdenis te kunnen doen.

Maar bestaat die voorbereiding nu eeniglijk in catechisatie of huislijke onderrichting?

Is het u aanbrengen van kennis; het u doen van buiten leeren; het u inprenten van allerlei waarheden en bijzonderheden, nu al wat er geschieden moet?

Immers neen; want »belijdenis doen" is nog iets anders dan »een les opzeggen", en zich aan Gods gemeente verbinden nog iets anders dan haar napraten.

Want zeer zeker is leeren ook noodig; zeer stellig noodig ook het van buiten leeren; en moet er, al naar gelang uw ontwikkeling is, heel wat zorge aan besteed, om Christus en zijn Woord in uw menschelijk bewustzijn in te dragen; maar toch, daar gaat deze heilige voorbereiding niet in op.

Dan toch kon men evengoed Heiden- en Jodenkinderen voor het »belijdenis doen" voorbereiden.

Het ware dan enkel een zaak van het *hoofd*. Het *hart* bleef er buiten. En daarmee ware al zulke voorbereiding geoordeeld.

Juist daarom reeds wees de vorige meditatie er met nadruk op, hoe een kind, reeds lang eer het »belijdenis doet", zijn Jezus belijden moet op school en onder zijn makkers. Want »belijdenis doen" is voor zijn Koning uitkomen, is houw en trouw aan Jezus zweren, is zich laten inlijven bij de heilige slagorde die voor Jezus optrekt, en op die wijs ijveren voor zijn majesteit en zijn koninkrijk.

En wordt nu, in het aardsche gesproken, een jongen nooit een goed soldaat, of hij moet reeds onder zijn makkers moed betoond en gedurfd hebben, dan gaat het hier nog veel sterker door, dat ge op ouder leeftijd nooit tot kloeke belijdenis van uw Heiland zult komen, tenzij ge reeds als kind van toorn gegloeid hebt bij elken smaad of hoon, dien men uw Heiland dorst aandoen.

Maar hier moet nu nog iets heel anders bijkomen; dat evenmin ontbreken mag; en waarop gemeenlijk veel te weinig nadruk wordt gelegd.

Uw Bijbel spreekt van tweeërlei *belijdenis*, van een belijdenis van uw *Heiland*, maar ook van een belijdenis van uw *zonde;* en die twee hooren, niet pas op later leeftijd, maar, van kindsbeen af, bijeen.

Komt ge er eenmaal toe, om in het midden der gemeente uw Heere en Heiland te belijden, dan moet hiermee altoos gepaard gaan, een belijdenis van uw eigen verlorenheid in u zelven; en elke belijdenis, die wel voor Jezus roept, maar niet rust op innerlijk besef van eigen dood en doemwaardigheid, is wat Paulus een luidende schel noemt of een klinkend metaal.

Daar zit geen waarheid en geen kracht in.

Dit spreekt toch vanzelf, dat de Verlosser niets voor u *kan* zijn, indien ge in u zelf niet verloren zijt en dus verlossing van noode hebt; dat ge geen Heiland *kunt* belijden, tenzij ge iets weet van banden des doods die u omvangen hadden en van angsten der hel die u hadden benauwd; en dat ge den Medicijnmeester niet kunt naloopen, tenzij ge weet en belijdt dat uw ziele krank is.

Iets wat nu niet zeggen wil, dat wie »belijdenis doet", op dat eigen oogenblik, als hij in de kerk het hoofd buigt, hiervan de volle diepe bevinding moet hebben. Wie het zoo opvat, gaat onder in gevoelsbeweging en raakt van Gods Woord af.

Neen, het beduidt alleen, dat ge naar de mate uwer jaren en naar de ontwikkeling waartoe ge gekomen zijt, bij eigen ervaring weet, dat ge buiten Christus, voor eeuwig verloren zijt, en daarom u onder de vleugelen van uw Heiland met al Gods kinderen laat saamvergaderen.

Doch dan moet ook heel de voorbereiding voor de belijdenis daarop ingericht zijn; en moet zelfs een klein kind reeds geleid worden naar den regel van Daniël: »Ik bad en deed belijdenis voor den Heere".

Een kind moet leeren *bidden*.

Niet om uw kleinen reeds jong den dominee te leeren spelen, en ze kunstjes te laten uithalen met lange gebeden. Veeleer verwoest ge het teederste in uw lieveling, zoo ge ze niet stelselmatig van al wat naar vertoon zweemt afhoudt.

Het bidden van uw kindeke moet zoo eenvoudig, maar ook zoo schuchter mogelijk zijn, en niets moet zoo sterk ontraden als de gewoonte, om, voor of na het gebed van vader, hen even hardop hun »Heere, zegen spijs en drank Amen" te laten afraffelen; soms vier, vijf kinderen na elkaar. Zulk een praktijk is een moord voor alle teeder en innig bidden.

Acht ge dat het kind niet mee kan bidden in het gebed van vader of moeder, goed, zoo bidde dan één der kinderen, liefst het oudste, voor al de kinderen, maar langzaam, eerbiedig, zóó dat het waarlijk bidden is.

Maar voorts zij het morgengebed als ze opstaan en het avondgebed als ze rusten gaan, hun stille oefenschool. Een oefenschool waarin gij ze eerst zelf voorbidt, dan met ze meebidt, en allengs ze zelf alleen laat bidden.

Een bidden, dat ook wel een formuliergebed mag zijn, mits goed gekozen, en zeldzaam gebruikt; want een formuliergebed komt in het persoonlijk leven alleen dan te pas, als de geest te dof is voor een gebed uit eigen beweging.

Maar zelf bidden is het ware, het eigenlijke. Elk kind op zijn eigen manier. Niet in taal van groote menschen, maar in kindertaal. Danken voor wat hen verblijd heeft; bidden voor wat hun kommer baart; loven zooals zij het doen zouden, als ze Jezus zelf omhelzen konden.

Wen bovenal uw kind en uzelf aan *extra*-gebeden. Het »ken den Heere in alle uwe wegen", is voor het gebed een goudmijn.

's Morgens, 's middags aan tafel, 's avonds bij het naar bed gaan, het is uitstekend. Maar toch dat is het volle bidden nog niet. Dat ontstaat eerst, als er bij elke moeilijkheid die voorkomt, een schietgebed uit de ziel oprijst; als bij elke vreugde die het hart doortintelt, een toon des danks opklimt naar den Hooge.

En daar moet ge uw kind reeds aan wennen.

Voor God is niets te klein of te gering.

Een moeilijke schoolles is voor een kind even pijnlijk en gewichtig als een veldslag voor een groot veldheer; en God de Heere wil in alles aangeroepen zijn.

Slechts is het de groote kunst om uw kind dat zoo te leeren, dat het zóó bidde, niet om u, niet opdat gij het merken zoudt, maar ongemerkt, om de rust van zijn eigen kinderlijk hart.

En dat nu moet ook op de belijdenis van zonden toegepast.

Want, o, bij een kind is het gevaar zoo groot, om er een kleinen Pharizeër van te maken, die elken avond na zal praten, »dat het in zonden verloren en doemwaardig is", en er straks geen de minste weet van zal hebben, als het snoept of liegt of zijn meester gesard heeft.

De heilige kunst is hier maar, om eerst schuldbesef in geheel kinderlijken vorm op te wekken, en dan uw kind er toe te brengen, om in dienzelfden kinderlijken vorm zijn God om vergiffenis te vragen.

Zooals een kind, dat u eerst verdriet deed, en nu er spijt van heeft, ten slotte lief naar u toekomt, en u zacht in het oor fluistert, of ge niet meer boos wilt zijn, zoo ook moet uw kind belijdenis van zonden voor God leeren doen.

Niet in algemeene termen, maar noemende wat verkeerd was, en voor zoover het er weet van heeft.

Dan blijft er waarheid in.

Dan spreekt het hart er in mee.

Dan gewent zich zijn kinderhart aan oprechtheid en aan omgang in oprechtheid met zijn God.

Vooral de moeder heeft hier zoo heilige roeping; maar een roeping die ze niet kan vervullen, zoo ze dit leven voor zich zelve niet kent, en niet meeleeft in het stil vertrouwen van haar kinderkens.

En dan een oudste zuster. Ook onze dienstmaagden.

o, De Christelijke opvoeding is zulk een heilig werk, maar ze kost zoo ontzettende inspanning der ziel.

KUYPER.

Amsterdam, 23 Jan. 1891.

Ten onrechte stelt men aan de *Heraut* den eisch, dat onze redactie op zal houden zich in te laten met het Synodaal Genootschap.

Verbeeld u, dat men aan Calvijn in zijn of aan Voetius in later dagen eens den eisch had gesteld, zich voortaan niet meer in te laten met de Roomsche Hiërarchie.

Maar dat konden deze mannen immers niet.

Zwijgen tegenover de Roomsche Hiërarchie ware hun onmogelijk geweest.

En dat niet alleen, om het groot gevaar dat ze van deze Hiërarchie bleven duchten, maar bovenal omdat ze onder die Hiërarchie honderden en duizenden broeders en zusters zagen voortleven, die, bij hen hoorende, nog altoos in booze strikken gevangen lagen, en zeer wel te bewegen waren, om die strikken te verbreken en te ontkomen.

En zoo nu ook staat het met ons.

De Synodale organisatie mag niet met rust gelaten, omdat ze principieel een aanranding van de majesteit van Jezus onzen Koning is, en als zoodanig niet anders dan noodlottig werken *kan*. En hoe zouden wij dan, nu eenmaal een vonk van geestdrift voor het Koningschap van Jezus over zijn kerk in ons ontgloeid is, onze stem *kunnen* inhouden, en *kunnen* aflaten van te roepen tegen dezen hoon onzen Koning aangedaan.

Indien we mannen van berekening waren, en, ziende op de gevolgen, ons hadden afgevraagd, op wat wijs we in den wijdsten kring onzen persoonlijken invloed, vooral op staatkundig gebied konden vestigen, dan natuurlijk hadden we de Doleantie zoo krachtig moeten bestrijden, als onze pen slechts toeliet, overmits een kind kon berekenen, hoe de Synodalen, juist om die Doleantie, op politiek en sociaal gebied al spoedig zouden verkoelen.

Maar als u geestdrift in het hart gloeit, dan vraagt ge niet naar de gevolgen; dan kunt ge niet berekenen; dan is er in u een heilig vuur dat brandt in uw beenderen, en geen stilzitten gedoogt.

Dan *moet* ge spreken, ge *moet* handelen, en al werpt ge ook uw eigen glazen in, ge gaat toch door; en dat wel omdat niet het gelukken van uw plan, maar alleen de eere van uw Koning u drijft.

Zoo sterft de soldaat op het slagveld voor zijn generaal; zoo laat een minister des konings zich in pers en Kamer voor zijn vorst mishandelen; en zoo ook, ja in nog hooger mate, waagt een belijder van den Christus *alles* voor zijn Heere.

Doch ook het andere argument geldt hier.

Ook al dreef ons die heilige prikkel van Jezus' majesteit niet, toch zou ons de liefde voor de verstrikte broederen blijven dringen en drijven, om rusteloos tegen de Synodale organisatie in te gaan.

Zoo zeker als de starren aan den hemel staan weten we, dat morgen den dag duizenden bij duizenden aan de Synodale organisatie den rug zouden toekeeren, als deze organisatie niet door allerlei ongeestelijke belangen, stoffelijke machten en aardsche rechten gesteund werd. We weten dat duizenden bij duizenden, ook al keuren ze de Doleantie af, toch met geen geruste conscientie onder de Synodale organisatie verkeeren blijven. Die organisatie is hun een last; een juk der schande, dat ze liefst hoe eer hoe beter afwierpen. Ze voelen het smadelijke van hun positie. Ze moeten erkennen, dat ze niet recht voor hun God staan. o, Ze zouden wat liefs geven, als ge morgen den dag hen uit hun neteligen toestand kondt bevrijden.

Maar.... de moed is verflauwd; het karakter van den man leed in hen; het heldenvuur is gebluscht; ze staan verstrooid en verlegen; en se weten niet meer waarheen.

Ze zijn als schapen zonder herder. Er is niemand meer onder hen die de banier opsteekt. En als er dan nog onder hen tegen de organisatie geroepen wordt, is het een roepen als van den nachtwacht die tegen brand waarschuwt, en inmiddels als de brand uitbreekt zich stil ter ruste legt als ging het hem niet aan.

En daarom nu *mag* er niet gezwegen. Door ons niet, en door geen enkel orgaan, dat voor Koning Jezus koos.

Er moet aldoor en luide geprotesteerd tegen het anti-christelijk karakter, dat aan deze Synodale Hiërarchie kleeft, en er moet aldoor en luide geroepen, om de inslapende of reeds ingeslapen conscientiën der broederen wakker te schudden, of ze nog mochten opstaan, om weer eere te geven aan hun Koning en hun Heiland.

Zie men toch vooral toe, dat onze Doleerende broederen zich niet uitputten in strijd tegen de Christelijke Gereformeerden, om de Synodalen uit het oog te verliezen; en mogen ook de organen der Christelijke Gereformeerden hun oude veerkracht terugvinden, om rusteloos tegen de Synodale Hiërarchie te waarschuwen, en even rusteloos op de broeders onder de Hiërarchie te werken.

Onze gemeenschappelijke strijd tegen die Hiërarchie, en onze gemeenschappelijke liefde voor de broederen onder die Hiërarchie, moet een der heilige banden zijn die ons vereenigt.

Dienst des Woords (6.)

Van »getuigen op den kansel" wordt, gelijk we opmerkten, nog wel in een *anderen* zin gesproken. Men bedoelt dan niet het optreden als getuige voor den Christus tegenover ongeloof en bijgeloof; maar, heel anders, een optreden als getuige voor de inwerkingen van den Heiligen Geest op ons eigen zielsleven. Een getuigen in den geest van het bekende zeggen: „Ik zal u vertellen wat God aan mijn ziel gedaan heeft;" of van hetgeen Johannes zegt: „Wij weten, dat wij uit den dood overgegaan zijn in het leven."

Dit punt nu dient met de uiterste teederheid en zoo helder mogelijk besproken te worden; omdat juist de teederste zielen, alle eeuwen door, op dit gewichtig punt het eerste vast raakten; en het ongeloofelijk is, hoeveel geestelijk kwaad door een verkeerd inzicht in deze zaak gebrouwen is.

En dan zij terstond en onbewimpeld toegegeven, dat het heerlijk voor Gods kerk en genotrijk voor de ziel is, zoo het Christus belieft, leeraars aan zijn kerk te schenken, uit wier woord u de geur tegenkomt van de innerlijke zalving des Heiligen Geestes. Zelfs mag het gebed in de gemeente nooit verzwakken, om met zulke leeraars begiftigd te worden. Ook van de diakenen in de Jeruzalemsche gemeente staat geschreven, dat ze mannen waren vol van kracht en des Heiligen Geestes. En hoeveel te meer moet het u dan niet in uw leeraar verkwikken, zoo ge het glanzen der heilige zalfolie aan hem bespeuren kunt. Niets zou heerlijker zijn, dan een voorzien van alle kerken, in dit land en in alle landen, met predikers als Brakel en Comrie. Hoe rijker de Heere zijn knechten toeruste, hoe overvloediger ze de gemeente in zijn naam zegenen kunnen en hoe krachtiger de Naam des Heeren HEEREN ook bij den tegenstander zal staan.

Ergerlijk in hooge mate is het dan ook, zoo men leeraars in Christus' kerk ontmoet, die voor deze innerlijke verrijking zin noch smaak hebben, en soms zelfs met sekere minachting op deze roerselen van een inwendig leven neerzien. Reeds voor een student in de heilige godgeleerdheid moet het gedurende zijn verblijf aan de academie een dagelijksche verzuchting tot zijn God zijn, of de Heere, ook om der gemeente wille, hem toch *inwendig* verrijke met kennis en zielservaring omtrent datgene wat hij *uitwendig* leert. Studenten in de heilige godgeleerdheid, die allerlei talen en namen en geslachtrekeningen leeren, maar aan het werk en het onderwijs van den Heiligen Geest geheel vreemd blijven, kunnen geen goede conscientie hebben. En wie dus, na een leven buiten den Heere aan de academie, zóó maar de gemeente ingaat, om, steunende op zijn boekenschat, als een soort professor voor de boeren- en burgerlui op te treden, boezemt weinig eerbied in voor zijn ernst en de degelijkheid van zijn karakter. En als dan het volk des Heeren tegen zulk een uitwendig spel met het heilige een bijna onweerstaanbaren weerzin in zich voelt opkomen, heeft het in den grond der zaak tegenover zulk een leeraar gelijk; en, al keurt men dit dan ook hoogwijs als „onderwerpelijke" richting af, ons althans zal men nooit de diepe minachting uit de ziel scheuren voor een dusgenaamd „voorwerpelijk" drijven, dat op een algeheele miskenning van het werk des Heiligen Geestes uitloopt.

Het gevaar in zulk een »voorwerpelijk" drijven gelegen, kan dan ook niet ernstig genoeg onder de oogen worden gezien.

Zij toch de historie der kerk ons hier leermeesteresse.

Reeds van oudsher klinkt ons de droeve klacht uit de kerk des Heeren tegen over de „leeraren van hout" in de »kerken van goud;" en bijna altoos volgt in de historie der kerk op een tijdperk van geestelijken bloei een ander tijdperk, waarin de leeraars zich bepalen tot een soort college-geven op den kansel; zelf in verstandswerk opgaan en de gemeente in dit verstandswerk meetrekken; en zoo allengs tot dat ontsettend vriespunt dalen, waarop het spreken met de lippen begint, zonder dat het hart die lippen bezielt. En kwam het eens dáártoe, dan daalt de leeraarsstand natuurlijk al verder en verder, al dieper en dieper; dan wordt het allengs ijskoud in onze bedehuizen; de prediking wordt geheel versteend; tot ten laatste ook de waarheid zelve wordt losgelaten; en ongeloof en afval deze Hophni's en Pinehassen tot een schande in 'sHeeren huis maken.

We zeggen daarmee niet, dat de gevaren van de „onderwerpelijke" richting minder ernstig zijn, en weten evengoed uit de kerkhistorie, hoe alle te sterk drijven van het onderwerpelijke ongemerkt tot geestdrijverij, en van geestdrijverij straks tot allerlei ketterij en geestelijken waanzin heeft geleid; om, gelijk in de dagen der Wederdoopers, met het vleesch te eindigen na in den geest begonnen te zijn; maar toch, wie deswege zijn oog sluit voor de schaduwe des doods die over elke „voorwerpelijke" eenzijdigheid zweeft, is er zelf schuld aan, zoo straks ale een rechtvaardige wrake Gods de „onderwerpelijke" eenzijdigheid weer opkomt en den leeraarsstand tot verachting brengt.

Alleen in het Woord van onzen God ligt ook hier de vaste rotssteen, die ons voor het afglijden zoo naar rechts als naar links behoeden kan. Uit het Woord van God moet de gemeente verstaan, dat Christus de leeraars ingesteld en noodig gekeurd heeft, en dat dus tegen Christus ingaat, wie waant dat 's Heeren volk vrij is, om het desnoods zonder leeraars te doen. En evenzoo is het datzelfde Woord van onzen God, dat elken leeraar oordeelt in zijn conscientie en dreigt met de wrake zijns Gods, die week aan week praat *over* de heilige dingen, zonder naar het Heilige te dorsten met zijn hart.

Reeds terstond echter zij hierbij de aandacht gevestigd op een onloochenbaar verschijnsel, dat geheel van Gods vrijmacht afhangt, en toch door niemand kan worden weggecijferd. Het verschijnsel namelijk, dat God de Heere maar uiterst zelden mannen aan zijn kerk schenkt, die door zoo rijke gaven in elk opsicht aan het ideaal der gemeente beantwoorden.

Reeds terstond onder Jezus' eigen discipelen merkt ge dat.

Twaalf mannen had Jezus uitverkoren, en toch heeft Paulus, de later geroepene, deze allen in geestelijke veerkracht en arbeidsvermogen zeer verre overtroffen, terwijl ge van de andere twaalf, een enkele uitgezonderd, of weinig of bijna niets meer verneemt.

Op den voorgrond treden nog het meest Petrus, Johannes en Jacobus; van Mattheus hebben we een Evangelie; ook is er een brief van Judas; maar van al de overigen merkt ge o, zoo weinig; eigenlijk zoogoed als niets. Ongetwijfeld hebben ook zij gearbeid, zijn ook zij als getuigen voor den Heere opgetreden, en weet dan ook de legende ons te verhalen, van reizen die ze ondernamen, en van een marteldood die ze gestorven zijn; maar elk breed verhaal van hun arbeid ontbreekt; van hun getuigenis is zoogoed als niets bewaard gebleven; ze zijn gekomen en gegaan als gewone mannen van ordinaire gaven; wier naam nog wel tot ons is overgekomen, en wier getuigenis wel een spoor in de gestichte kerken achterliet; maar van wie toch veilig kan gezegd, dat ze noch met Paulus noch met Petrus noch met Johannes ook maar in één adem te noemen zijn. En de uitkomst toont dan ook, dat de Christelijke kerk alleen daar duurzaam post heeft gevat waar de *groote* apostelen hun reuzentaak volvoerd hebben. Alleen die groote apostelen leven dan ook alle eeuwen door in het hart der gemeente voort; maar mannen als Lebbeus, toegenaamd Thaddeus, Simon Kananites, Bartholomeus ens. kent heel de kerk bijna alleen uit het apostelenlijstje; en al is Thomas alle eeuwen door een bekende gebleven, toch bleef hij dit meer om zijn tijdelijk ongeloof, dan om zijn apostolischen rijkdom. Nu heeft de Heere zich daarin wel niet vergist, en hebben alle deze mannen hem ongetwijfeld in zijn wijngaard gediend; maar toch waren het geen sterren van eerste grootte. Zelfs de brief van den den apostel Jacobus maakt, vergeleken bij hetgeen Johannes schreef en Paulus te boek stelde, een zoo weinig overstelpenden indruk, dat Luther eens zelfs zoover ging van heel dezen brief uit de Schrift te willen werpen.

Nu zouden wij, menschen zoo zeggen: Waarom dat? De Heere had toch des Geestes overig. Hij had evengoed twaalf en desnoods honderd mannen als Johannes en Petrus en Paulus aan zijn kerk kunnen schenken. En wij, in onze onnoozelheid, zouden zoo meenen, dat het met de kerk van Christus dan nog een heel anderen loop zou genomen hebben. En toch, ook hierin antwoordt de Heere niet van zijn daden, en voegt het ons, stille te zijn, opmerkende op den gang van 's Heeren wegen.

Want, let wel, zooals het onder de apostelen was, zoo bleef het ook onder de leeraren der kerk alle eeuwen door. Soms uit een enkele eeuw een vijf-, zestal groote namen, wat op de duizenden kerken zoogoed als niets was; en dan zelfs soms een gansche eeuw, waaruit geen enkele naam van geestelijke beteekenis tot ons kwam. Eén Luther voor *heel* Duitschland en Scandinavië; één Calvijn voor heel het Westen van Europa, en in heel de 16de eeuw in Noord-Nederland bijna niet één machtig man, vol van kracht en des Heiligen Geestes, om de kerke Gods tot reformatie te brengen. Bijna alles komt ons uit België of Frankrijk.

En zoo gaat het voort en voort. Eeuw aan eeuw op de 1600 kerken in ons vaderland in elke eeuw hoogstens een twaalftal mannen van eerste orde, tot ook dit kleine getal nog inkrimpt, en er aan het einde der vorige eeuw nog slechts een enkele is overgebleven, en in de eerste jaren van deze eeuw bijna niet één enkele star van eerste grootte meer blonk.

En ook hier vraagt ge dan zoo licht: Waarom dit? Daar toch de Heere des Geestes overig had, en Hij aan *alle* zijne kerken, van geslacht op geslacht, mannen van hooge beteekenis had kunnen schenken. Maar ook hier antwoordt Hij niet van zijn daden, en gaat Hij voort zijn kerken alzoo te voorzien, dat Hij slechts bij zeer hooge uitzondering zulke rijkversierde mannen aan zijn kerk gunt; slechts in zeer kleinen getale haar mannen geeft, die, al behooren ze niet tot de blinkende sterren, toch in glans boven de menigte uitkomen, en dat Hij in den regel aan het groot getal zijner kerken slechts zulke dienstknechten geeft, die geroepen zijn om stil hun weg te gaan, meer in het verscholene hun arbeid te verrichten, en die, hoezeer ook elk op hun wijze met zekere bruikbare gaven van 'sHeeren wege voorzien, toch zelven wel gevoelen, dat niet de vijf en nog minder de tien talenten hun zijn toevertrouwd.

Een ons raadselachtig bestel, daar toch de rijkdom onzea Gods zoo groot is, maar waarvoor we in stil ontzag het hoofd hebben te buigen; maar dan ook een bestel, waaruit tweeërlei voortvloeit.

Voor de leeraars de dure verplichting, om die zekere gave, die God de Heere hun niet onthield, maar schonk, door teederen ernst en onverdeelde toewijding zóó te verhoogen en te ontwikkelen, dat er niets in de aarde worde begraven en uit elke verleende gave *alles* gehaald worde, wat er voor Gods kerk uit komen *kan*.

Maar dan ook voor de gemeente de niet minder dure verplichting, om aan alle morrende ontevredenheid het zwijgen op te leggen. Is toch het feit onloochenbaar, dat God de Heere in den regel aan zijn kerken niet dan *gewone* mannen geeft, zoo is het een morren niet tegen den leeraar, maar *tegen God*, zoo men, met dat gewone geen vrede nemend, ondank in het hart voedt over wat God gaf, doordien men altoos hunkeren blijft naar wat het Hem beliefde ons te onthouden.

Natuurlijk is die ontevredenheid op haar plaats, zoo een predikant de gave die in hem is, verwaarloost of in de aarde begraaft; maar ze is misplaatst, zoo men van hem vergt, wat God niet in hem gelegd heeft.

Gelijk ge bij de kinderen die God u gaf wel wenschen kunt dat ze allen, één voor één, engelen van liefheid en genieën naar den geest worden; maar nochtans, zoo God het anders beschikt, hier niet tegen morren moogt noch hun uw liefde onttrekken, zoo ook knaagt zondige ontevredenheid aan den wortel van uw kerkelijk leven, zoo ge er tegen mort, dat God uw leeraar geen meerdere talenten gaf; en zijt ge er zelf medeschuldig aan, dat hij zelfs de verkregen